

Újkori intézménytörténet – előadás 2023/2024. tanév, I. félév

*Nem jó ám a sok úr kormányzata; egy legyen úr csak
(Homérosz: Iliász, II. 204–205.)*

TÉTELSOR

1. Az újkori centralizált közigazgatás működése: a bécsi kormányzervek kialakulása és működése I. Ferdinánd alatt, illetve a XVI. században.
2. A Magyar Királyság kormányzerveinek átalakulása 1526 után: a Királyi Tanács, a Helytartóság, a kancellária működése.
3. A Magyar Kamara és a Szepesi Kamara kialakulása, működése a XVI–XVII. században.
4. A magyar bíróságok működése a XVI–XVII. században, legfontosabb szerveik, jellemzőik.
5. A rendi országgyűlés kialakulása, tagozódása és működése az újkorban.
6. A vármegyék működése, tisztikara a XVI–XVIII. században.
7. A török alatti területek igazgatása, a kondomínium rendszere.
8. Az Erdélyi Fejedelemség kormányzervei és működésük.
9. A török elleni védelmi rendszer, a főkapitányságok duális rendszere, majd határőrvidékek kialakítása.
10. Az 1680-as évek Einrichtungswerk-jei, az új berendezkedési tervek.
11. A Helytartótanács működése és szervei, változásai Mária Terézia alatt.
12. Erdély változása 1690 után. A Diploma Leopoldinum és a XVIII. századi berendezkedés.
13. A Habsburg Birodalom központi kormányzervei és azok átalakulása a XVIII–XIX. században.
14. II. József közigazgatási rendeletei és berendezkedési pátensei.
15. A szabad királyi városok autonómiája, kormányzati szervei s azok működése.

SZAKIRODALOM

Kötelező irodalom

BENCZÉDI László: *Kollonich Lipót és az Einrichtungswerk*. In: *Gazdaság és mentalitás Magyarországon a török kiűzésének idején*. Salgótarján, 1987. 153–158.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_NOGR_Discneo_4/

ECKHART Ferenc: *Magyar alkotmány- és jogtörténet*. Bp., 2000. Ebből: *Jogforrások* 153–160, *Az alkotmányfejlődés* 161–166, *A királyság* 188–193, *Bírósági szervezet* 258–269.

<https://www.szaktars.hu/>

EMBER Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig*. Bp., Akadémiai, 1946. Ebből: *A bécsi központi hivatalok, a magyar központi hivatalok* 48–199, *Az adózás* 229–248, *Az erdélyi fejedelmi hivatalok* 380–486, *A rendi hivatalok* 517–577, *Kerületek és székek* 577–594, *A török hivatalok* 595–599.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_MOLkiadv3_01/

EMBER Győző: *Magyarország közigazgatása 1711–1765*. Levéltári Közlemények, 1983. 3–99, [*vagy* *Magyarország története 1686–1790*. Főszerk.: EMBER Győző–HECKENAST Gusztáv. Akadémiai, Bp., 1989. A

II. kötetből: *A Habsburg abszolútizmus és a magyar rendiség 353–359, Az ország integritásának a sérelme 374–390, Az uralkodói központi kormányzat 438–454, A magyarországi közigazgatás 455–475, A katonai határőrvidékek, a Bánság, Erdély 489–500.*]

<https://adt.arcanum.com> (Levéltári Közlemények)

[HEGYI Klára: *Török berendezkedés Magyarországon*. História Könyvtár, Bp., 1995. 145–163.]

HEGYI Klára: *Török berendezkedés Magyarországon*. Akadémiai, Bp., 2022.

<https://mersz.hu/hegyi-torok-berendezkedes-magyarorszagon>

HEGYI Klára: *A magyar tartomány helye és helyzete az Oszmán Birodalomban*. Világtörténet (1994) 18–24. <https://adt.arcanum.com>

[*Magyarország története 1526–1686*. I-II. köt. Szerk.: R. VÁRKONYI Ágnes. Bp., 1985. Különösen: *A három országrész igazgatása*. I. köt. 393–472. <https://www.szaktars.hu/>

Magyarország története 1686–1790. II. k. Főszerk.: EMBER Győző–HECKENAST Gusztáv. Akadémiai, Bp., 1989.

Ebből: *II. József közigazgatási reformjai 1057–1069., 1084–1092.* <https://www.szaktars.hu/>

Magyarország története 1790–1848. Szerk. GERGELY András, Osiris, 2. javított kiadás, Bp., 2003. Ebből: 16–25, 132–136, 151, 191, 200–203, 233–235. <https://www.szaktars.hu/>

SZÍJÁRTÓ M. István: *A magyar diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Osiris, Bp., 2005. Ebből: *A vármegye és Európa 349–358.* <https://www.szaktars.hu/>

Tájékoztató szakirodalom

BENDA Kálmán–PÉTER Katalin: *Országgyűlések a kora újkori magyar történelemben*. Bp., 1987.

BÓNIS György–DEGRÉ Alajos–VARGA Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*. Bp., 1961. Ebből: *Az 1723. évi bírósági reform*.

DÁVID Géza: *Pasák és bégek uralma alatt. Demográfiai és közigazgatás-történeti*

DOMINKOVITS Péter: *A rendi jogok védelmezője – a központi utasítások végrehajtója, a 17. századi magyar vármegye*. Századok 139.évf. 2005 4. 855–888.

EMBER Győző: *A Habsburg Birodalom központi kormányzervei 1711–1765*. Történelmi Szemle, 1975. 445–488.

EMBER Győző: *A magyar királyi helytartótanács ügyintézésének története, 1724–1848*. Bp., 1940.

Erdély története. Szerk.: MAKKAI László–SZÁSZ Zoltán, Bp., 1987. II. köt.-ből: *A Diploma Leopoldinum és a Gubernium 877–888, A Gubernium és a Habsburg katonai főparancsnokság 915–919, a XVIII. századi berendezkedéshez és II. Józsefhez: 1019–1033, 1099–1128.*

KÁLLAY István: *A városi önkormányzat hatásköre Magyarországon 1686–1848*. Bp., 1989.

KENYERES István: *A királyi Magyarország bevételei és kiadásai a 16. században*. Levéltári Közlemények 2003. 1-2. 59–104.

KENYERES István: *A végvárak uradalmainak igazgatása és gazdálkodása a 16. században*. Századok, 2001. 6. 1349–1412

KOVÁCH Géza: *A Bánság demográfiai és gazdasági fejlődése (1716–1848)*. Szeged, 1998. Ebből: *A katonai és kamarai igazgatás kora (1716–1779)*, 23–71, 72–99.

Magyar alkotmánytörténet. (2. javított kiadás) Szerk.: MEZEY Barna. Osiris, Bp., 1992. Ebből: *A rendi képviseleti monarchia, A feudális állam szervei 48–191.*

NAGY István: *A magyar kamara adóigazgatási tevékenysége a XVI–XVII. században*. Levéltári Közlemények 66. évf. 1995. 29–51.

NAGY István: *A Magyar Kamara, 1686–1848*. Bp., 1971.

NAGY István–F. KISS Erzsébet: *A Magyar Kamara és egyéb kincstári szervek*. MOL, Bp., 1995. 5–63.

H. NÉMETH István: *Várospolitikai és gazdaságpolitika a 16–17. századi Magyarországon*, 1-2. köt., Bp., 2004. Ebből: *A bécsi udvar várospolitikája*, I. köt. 213–280.

- PÁLFFY Géza: *A bécsi udvar és a magyar rendek*. Történelmi Szemle 1999. 3-4. 331–367.
- PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*. Historia Könyvtár. Bp., 2006.
- PÁLFFY Géza: *A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század végéig*. Történelmi Szemle 1996. 2-3. 163–217.
- RADICS Kálmán (szerk.): *Vármegyék és szabad kerületek I–II*. Debrecen, 2001.
- SZAKÁLY Ferenc: *A nemesi vármegyeszervezet és a török hódoltság*. Történelmi Szemle 1991. 3-4. szám 137–185.
- SZAKÁLY Ferenc: *Magyar intézmények a török hódoltságban*. MTA, TTI, Bp., 1997. 1–129, 130–164., 315–316.
- SZAKÁLY Ferenc: *Parasztvármegyék a XVII–XVIII. században*. Akadémiai, Bp., 1969.
- SZÜCS Jenő: *A Szepesi Kamarai Levéltár, 1567–1813*. Bp., 1990. 18–56.
- tanulmányok*. Akadémiai, Bp., 2005. Ebből a II. rész, 217–379.
- TRÓCSÁNYI Zsolt: *Az Erdélyi Fejedelemség korának országgyűlései. (Adalékok az erdélyi rendiség történetéhez)*, Akadémiai, Bp., 1976.
- TRÓCSÁNYI Zsolt: *Erdély központi kormányzata, 1540–1690*. Akadémiai, Bp., 1980.
- TRÓCSÁNYI Zsolt: *Habsburg-politika és Habsburg-kormányzat Erdélyben, 1690–1740*. Bp., 1988.
- VARGA Endre: *A királyi curia, 1780–1850*. Bp., 1974.
- VARGA Endre: *A magyar jogszolgáltatás átszervezése II. József korában*. Századok, 1960. 736—749.
- VARGA Endre: *Úriszéki perszövegek*. Akadémiai, Bp., 1958. (Bevezető)
- VARGA J. János: *Berendezési tervezetek Magyarországon a török kiűzésének időszakában: az "Einrichtungswerk"* Századok, 125. évf. 1991. 5-6. 449–488.
- VARGA J. János: *Berendezkedési tervek a török kiűzésének idején*. Századok, 1991. 449—488.